

تأثير مقاهي اربيل على الرأي العام

هيردن ابراهيم احمد
جامعة صلاح الدين
اربيل - العراق

Email: herdnahmad@gmail.com

الخلاصة

تمر صناعة المقاهي في الإطار الاجتماعي عبر طريق عسير للوصول إلى أهدافها في تلبية أذواق الزبائن و يحتاج كل فئة من الناس إلى توقعات مختلفة عما قد يكون عليه مقهاهم المفضل. في بعض الأحيان العملاء هم من بين أولئك الذين يحتلون موقعاً مهيماً في المقاهي الأخرى، حيث يزورون المقاهي بنية البحث عن عدة أفكار قد تجذب العميل وعكسها على مجال عمله الخاص. تحمي المقاهي وجودها كأماكن مهمة انطلاقاً من القرن السادس عشر حتى يومنا هذا. هناك مكان مهم في الحياة اليومية لسكان مدينة اربيل من القهوة وثقافتها. لذلك أجريت هذه الدراسة في مدينة اربيل في الاقليم الكردي من العراق. أيضا ، المقاهي لها مكان هام في التطوير الشخصي من حيث تناقل المعلومات و الاخبار و المراجع. وأخيراً ، توفر المقاهي الفرصة للأشخاص للتحدث عن أشياء كثيرة منها سياسية وثقافية واجتماعية واقتصادية.

THE EFFECTS OF ERBIL CAFES ON PUBLIC OPINION ERBİL KAFELERİNİN KAMUOYUNA ETKİLERİ

ABSTRACT

The cafes industry in the frame of sociality go through a rough road to reach their goals on meeting the customers tastes and needs, every group of people have different expectations for what their favorite café might be like. Sometimes the customers are among those who hold a dominated position in other cafes, they visit in the intention of seeking several ideas that attracts the customer to reflect on their own. Coffee shops protect their presence as important places reaching from the 16th century to the present day. There is an important place in everyday life of people of Arbil of coffee and the culture of coffee. Therefore, this study was conducted in the city of Erbil in the Kurdish Region of Iraq. Also, Coffee shops have an important place in the personal development of individuals, who have served many functions such as information, news, reference. Lastly, coffee shops provide the people with an opportunity to talk about many things political, cultural, social and economic.

Özet

Rekabet ve çatışmaların gösterildiği bir sosyal alan olarak Kafeler. Bu alana göre iki tane vardı.

İlk kategori, materyal başarısı, çoklu bahisler, belirli bir karakterin empoze edilmesi veya bir atmosfer yaratılması için baskın aktör kategorisidir. Ve yerli halkın ve turistlerin öncülerinin tüm isteklerini karşılamaya çalışın. Siyasi söylem doğrultusunda, Yeni bir aktörler sınıfı, tüketim ve maddi faydaya dayalı temel ilkeleri reddetmeye çalışan belirsiz özellikler ile ortaya çıkar. Kahvehâneler 16. yüzyıldan günümüze kadar gelen önemli mekânlar olarak varlıklarını korumaktadırlar. Erbil halkının gündelik yaşamında kahvenin ve kahvehâne kültürünün önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu nedenle bu çalışma Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nde yer alan Erbil şehrinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Erbil'de kahvehânelerin farklı isimler altında faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Kültürün maddi unsurları arasında yer alan kahvehâneler, aynı zamanda kültürün birçok manevi unsurunun yaşatıldığı mekânlardır. Ayrıca kahvehâneler bilgi, haber, referans sağlama, etki etme gibi birçok işleve sahip olan ve bireylerin siyasî, kültürel, sosyal ve ekonomi gibi birçok konuda konuşma şansı bularak bireylerin kişisel gelişiminde önemli bir yere sahip olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erbil, kahvehâneler, kamuoyu, kahvehâne kültürü.

1- Giriş

Kültürel yaşam, haber ve haber alışverişinde bulunmak ve bazı ticari veya diğer işlemleri tamamlamak için insanların ev dışında bulunduğu sosyal mekanlar olarak kafe ve restoranlar gibi bir dizi yiyecek ve içecek alanı yarattı.

Erbil şehri, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin en eski şehirlerinden biri olup, Irak'ın kuzey bölgesinde yer almaktadır. Aynı zamanda Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin başkentidir. Kürtler ile birlikte diğer milletlerin de bir arada yaşadıkları şehirdir. Bu da Erbil'in kahvehâne kültürünü zengileştirmiştir.

Erbil şehrinde kahvehâne kültürü; insanların boş vakitlerinde uğrak mekânlarından biri olarak, toplumunun gündelik yaşantısında önemli bir yer tutmaktadır. Genellikle işsizlerin, esnafın, sohbet etmek isteyenlerin, arkadaşları ile buluşmak isteyenlerin de ilgi odağı olan bu mekânların Kürt kültüründe istisnai bir konumu vardır. Genel olarak bu mekânlar, günlük yaşamın stresini atlatmak ve insanların konuşarak rahatlamak için uğradıkları kapalı yerlerdir. (Mohseni, 2002, s. 103). Bu da toplum içinde olan bilgi ve bilimlerin, sosyal değişimin, sosyal ilkelerin birleşme sebebi olmuştur. (Aqrawe, 1975, s. 142).

Kürt toplumunun kültürü ise şimdiki zamanlarda çok büyük bir değişim içindedir. (Yaghoobi, 2008, s. 64). Erbil şehrindeki kahvehânelerden söz edersek, burada kahvehânedeki çok çayhâne kültürü daha yaygındır. Bu yüzden de çay içmek arzusu çok fazladır. Buna örnek olarak misafirlikte, nişanlarda, düğünlerde çay ikramında bulunurlar; özellikle arkadaşların buluşma yeri çayhânelerdir. Burada toplanan kişiler çoğunlukla vakitlerini sohbet ederek, masa oyunları oynayarak geçirirler.

Kahve Erbil'de çok eskiden beri kamusal alanda bir sosyal amaç olarak kullanılmıştır. Erbil halkının söylemine göre genellikle esnaf, işsizlerin özellikle emeklilerin mekânı olarak bilinir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kahvehâneler sadece yaşlıların, emeklilerin ya da esnafın yeri olmaktan çıkıp, gençlerin en uğrak mekânlarından biri haline gelmiştir. Özellikle interneti rahatlıkla kullanmalarıyla kahvehaneler gençlerle dolmuştur.

2. Kahvenin Kelime Anlamı

Kahve, "çay" ya da "qahwah" Arapça kökenli bir sözcük olup ilk zamanlarda; Ortaçağ Arapça sözlüklerinde ve özellikle de şiirlerde "sarap" anlamında kullanılmıştır (Şahbaz, 2007, s. 4). Bazı eski zamanlarda, kahvenin (bade) yanı sıra içki anlamında, hatta şarap anlamında da kullanılmaktadır. Kahve, rayiha koku, güzel koku anlamlarına da gelebilmektedir. Yemen ve civarında, kahveye "bun" adı verilmektedir (Yıldız, 2007, s. 22).

"Sir James Murray" New English Dictionary'e yazdığı coffee maddesinde, kelimenin yabancı kökenli olduğunu Güneybatı Etiyopya'da, kahvenin ana vatani sayılabilecek Soha bölgesindeki Kaffa şehrinin bu bitkiye adını verdiğini söylemiştir. Fakat bu varsayımı destekleyecek hiçbir kanıt yoktur. Güneybatı Etiyopya'da, kahve bitkisinin ana vatani sayılabilecek olan Soha bölgesinde ise bitkiye ve çekirdeğine bunn denilmektedir. Bugün İngilizcedeki "bean" kelimesi de tane, tohumu anlamına gelen "bunn"dan türetilmiştir (Taştan, 2009, s. 55).

"Kahve kelimesinin kökenine ilişkin bir diğer varsayım ise onun İbrani kökenli olduğu ve koyu/kara anlamına gelen qehe(h)'ten türetildiği, Arap diline de Kitab-ı Mukaddes vasıtasıyla girdiği yönündedir" (Taştan, 2009, s. 56).

3. Kültür Tanımı ve Açılımı

Kültür, bir millete şahsiyet veren, diğer toplumlarla arasındaki farkı ortaya koyan, tarihin seyri içerisinde teşekkül etmiş, o millete has maddi, manevi varlık ve değerlerin ahenkli bir bütünüdür (İşinbilir Y. , 2010, s. 15) Kültür kelimesi, yüzyılın başlarında İngilizceye *culture* olarak geçmiştir ve çiftçilik, doğal büyümenin gözetilmesi gibi anlamlarda kullanılmıştır. Yüzyıllardan itibaren kelimenin anlamı insan gelişimini de içine alacak biçimde genişlemiştir. Ancak kelimedeki en can alıcı değişim, anlamına yüklenen soyut kavramlardan sonra gerçekleşmiştir. Bu değişim sürecine dair kesin bir tarih verilmemekle birlikte, kimi çalışmalarda kültür teriminin, insanın yetiştirilmesi, işlenmesi, eğitilmesi anlamındadır. İlk kez kullananların Romalı filozoflar Cicero ve Horatius olduğu belirtilmektedir. Cicero tarafından cultura şeklinde kullanılan terim insan nefsinin terbiyesi anlamına gelmektedir ve kültür kelimesi aynı zamanda insanın gerekli bilgileri edinerek akıl yürütme, belli ilkelere göre davranma, nefesine hakim olma, kişilik sahibi olma şeklinde de bugün kullanılmaktadır (OĞUZ, 2011, s. 126).

Günlük hayatta kullandığımız kültürün insani kavramı, felsefe, müzik gibi konularda genel bilgi, düşünüş ve takdir nezakati almış seçkin kişiyi temsil eder. Ama sosyolojide kullandığımız kültür, ondan çok ayrıdır. Bireylerin toplumda yaşamaları nedeniyle öğrendikleri şeylerin toplamı anlamında kullanılmaktadır. Bu açıdan her toplumun bir kültürü vardır. (Tezcan, 2012, s. 195). Kültür farklı anlamlara sahip terimlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürlü birey dendiğinde kibar ve nazik, yaşamın iyi yanlarından tat alan, kişi olarak ifade edilir. Kültür terimi servete ve boş vakit sahip olan kişilerin yukarıda sıralanan beceri örüntülerine gerçekleştiren kişiler için kullanılır. Sosyolojik açıdan toplumdaki her normal kişi kültürlüdür (Güler, 2016, s. 13).

4. kamuoyu

Bu nedenle kamuoyu, insanın görüşünü ifade etme hakkının öznel bir kazancıdır. Olgun kamuoyu duygusal ve rasyonel kalır. Ulusun varlığının samimi bir ifadesi, hissi, sesi ve ilerlemesi ve yükselişe doğru sürekli hareketi. Duygusal kamuoyu, genellikle medeni, entelektüel ve ideolojik milletin geri kalmışlığının bir ifadesidir, belirli bir konuya tepkisi hızlıdır (SALIM, 2016, s. 8).

Rasyonalizm, olaylarla yüzleşme düşüncesine dayanan düşüncedir. Bu olgun görüş, köklerini tarihin derinliklerinden olan ve zamanın kıvrımlarındaki uygar boyuta sahip olan bir ulus hakkında dürüstçe ifade edilen görüştür.

Bu millet, kamuoyunun özlemleri doğrultusunda hedeflerine ulaşmayı hak ediyor.

Medya bilimcileri, bu görüşün aşağıdaki 7 meddenin etkileşiminden oluştuğunu kanıtladılar:

1. Bireyin ait olduğu sosyal sınıfın niteliği, kökeni ve çevresi
2. Aldığı kültür türü (burada dini okulların, enstitülerin, yabancı misyonların, yabancı kültürün unsurlarının ve internette bilgi akışı, uydu kanalları, vb. Rolü).
3. Din ve geleneklerin mirasının önemi
4. İletişim ve iletişimin etkisi.
5. Okulun ve evlerin önemi.
6. Birey veya ait olduğu topluma meydan okuyan geçmiş insan deneyimlerinin önemi.
7. Yaşadığı ve geleceği düşündüğü koşullar (SALIM, 2016, s. 6)

Kamuoyu, bireysel görüşlerin toplamından başka bir şey değildir. Bireysel etkileşimdeki birey, belirli bir aritmetik denklemde başka bir faktöre eklenebilecek bir faktör değildir. Bu, şeylerden silinebilecek veya başka şeylere eklenebilecek ayrı bir şey değildir. Her bir birey diğerinden farklıdır ve toplumsal cinsiyet ilişkileri ve yaş, dini, fonksiyonel, konut, yaşam ve diğer ilişkilerle ilgili sosyal ilişkiler dokusunda kendine özgü bir konuma sahiptir (D.Atıf ALABD, Muhtar ALTAHME, 2005). Ve bilinmeyenlerde ya da boşlukta formüle edilmemiş, onun sosyal kişiliğinin ve onun çok özel özelliklerinin bir sonucu olan herhangi bir olay hakkında sırrını gizleyip gizlemediğini ya da gizli kaldığını düşünen fikir.

Ampirik araştırmalar, tüm bireylerin yayın mesajlarına benzer davranmadığını göstermiştir. Çoğunlukla kendi kararlarını verirler ve çevrelerindeki tarafından kendi davranışlarını çizerler. Bu nedenle, kolektif gelişim, özellikle kamuoyunun gelişimi, bazılarının hayal edebileceğinden daha karmaşık görünüyor (SALIM, 2016).

5- Kamuoyunun boyutları:

1. Tarihsel boyut: Kamuoyunun belirli bir coğrafyada ve belirli bir zaman diliminde yaşamış olan bir grup insanın spesifik gelişimini yansıttığı gerçeği. Olayların kronolojik sıralamasına bağlı, daha sonra tarihsel gerçeklere bağlı.

2. Siyasi boyut: Ulusların oyunu, dünya düzeni, demokrasi ve nükleer silahların yayılması, Büyük Ortadoğu'nun yaratılması, çeşitli ittifaklar, terörizmle mücadele ... ve modern küreselleşme (D.Atıf ALABD, Muhtar ALTAHME, 2005, s. 13).

3. Ekonomik boyut: Kamuoyunun ekonomik yapı ve onun üç eksenine ile etkileşimi: üretim, tüketim ve dağıtım. Pazarlama, reklamcılık ve reklamcılık sanatının yanı sıra olumsuz şoklara veya olumlu gelişmelere maruz kaldığında da etkilidir. Temsilciler seçimleri ve muhalifler ile muhalifler arasındaki yönetim oyunlarında politikacılar tarafından yatırım yapılır (SALIM, 2016).

4. Psikolojik boyut: Kamuoyunun edinilmesi, duygu ve heyecanla karakterize, özgül ve dinamik bir davranış yaratan ve bazen genel olarak medeniyetin özünde ve özellikle de dini inancın özünde yer alan psikolojik duygulara dönüşen ahlaki bir ortamdır (D.Atıf ALABD, Muhtar ALTAHME, 2005, s. 15).

6- ERBİL'DE KAHVEHÂNE KÜLTÜRÜNÜN OLUŞUM SÜRECİ

6.1.Erbil'de İlk Kahvehânelerin Ortaya Çıkışı

Kış geceleri uzun olduğu için insanlar kahvehânedeki buluşurlar her kahvehânedeki bir insanın kendine özel bir hikayesi vardır ve o hikâyenin özel hürmeti vardır, çoğu zaman kahvehânedeki dini, platonik aşk, vefalı ve roman anlatılır. Erbil şehrinde insanların içinde kalan hayalleri, hikâyeleri anlattan kahvehâne (Abdullah hayal) kahvehânesidir ki Erbil kalesinin altında bulunmaktadır. (Abdulxafar, 1988, s. 157). Erbil eski bir şehirdir, tarihi zengin bir medeniyet mirasına sahiptir. Kahvehânelerde bu eserleri kullanmaktan paysız değil.

Erbil'de Bilinen Kahvehâneler

1- Mama Enişte ve Arman Kahvehânesi en eski kahvehâneler sayılır, yeri çarşı havuzuna yakındır (Kurda M. S., 2009, s. 2470).

2- İbrahim Kahvehânesi Erbil kalesinin içinde yer almaktadır.

3- Hacı Sabır (Sabirok) Kahvehânesi, memur salonuna yakındır .

4- Kanabi Kahvehânesi ,Hacı Sabır kahvehânesi karşısındadır .

5- Said Salim bin Said Garib kahvehânesi, yeri Kanabi kahvehânesinin civarındadır (Abdulxafar, 1988, s. 157).

6- Abo Kahvehânesi, bu kahvehâne aile kahvehânesi olarak tanınmışlar, sahipleri babadan oğula geçerek günümüze kadar gelmiş, bu kahvehâneyi ikiye bölmüşler , kış ve yaz bölümü olarak; küçük bir su havuzu yaz bölümünün ortasındadır , yeri Hanaka camisinin karşısındadır.

7- Mama Celil Kahvehânesi, yeri Abdullah şeyho apartmanındadır, buranında kış ve yaz yeri vardır.

8- Hasan Rıza Kahvehânesi, şimdiki Maçko kahvehânesidir .

9- Hasan Kanun Kahvehânesi, Teyrava mahallesinin tek kahvehânesiymiş

10- Taki Kahvehânesi, işçi ve ustaların uğrak kahvehânesiymiş Kale caddesinde çarşı karşısında.

11- Ali Feleh Kahvehânesi, Erbil kalesinin altındaki dükkânlardanmış.

12- Bayız Kahvehânesi, yeri bu ad ile tanınmış.

13- Antar Kahvehânesi, Ankava yolu üzerine düşmüş (Kurda M. S., 2009, s. 2473).

6.2.Erbil'de İstatistiklerle Kahvehâne Sayısı

2013 yılında Kürdistan'da kahvehâne ve lokanta sayısı 5815 tanedir (krust.net, 2016), Erbil'de ise kahvehâne ve restoran sayısı 415 tanedir. (Ebrahim, 2013, s. 49).

İşçiler sendika başkanlığının istatistiğine göre 2015 yılında kahvehâne sayısı 356 tanedir. Tüm bu kahvehânelerin açılmalarında hükümet tarafından izin verilmiş ve sendikada adları yazılmıştır ama birçoğunun izni olmadığı için adları sendikada kaydedilmemiş (Slewa, 2016) .

6.3.Kahvehânelerin Toplumsal Yaşamda Yeri ve Temel İşlevleri

Kahve bitkisi ilk kez 15. yüzyılda Güney Arabistan'da yetiştirilmeye başlamıştır. Bu bölgedeki insanların kahve içme alışkanlığı başlamıştır. Bu gelişme 16. ve 17. yüzyılları arasında Avrupa ülkelerine yayılmıştır (Yağbasan, Ustakara, 2008, s. 235) .

Kahvenin sosyal hayatta yaygınlaşmasından sonra Araplar bütün kutlamalarda ve bayramlarda kahve ikram etmeye başlamışlardır. Kahve içmeye davet etmek, Araplar arasında yemeğe davet olarak algılanmaktadır (Yıldız C. , 1996).

Kürdistan Bölgesinde kahve kullanımının tarihi çok eski değildir. Kürdistan'da, ilk kez 1895 yılında ticaretle uğraşan (Muhammad Emin Mahmut) ilk kez kendi eliyle çayı

Süleymaniye'ye getirmiştir. Önceden sadece zenginlerin evinde bulunan misafirlere ikram edilirdi, sonradan bütün şehre yayılarak bir gelenek haline gelerek; günümüze kadarda büyük önem görmüştür (Baker, 2013).

Günlük yaşamın bir parçası olan kahve, önceleri sosyal bir statü göstergesi olarak eğlence, konuşma ve misafirlik gibi sosyal aktivitelerin içeceği olmasıyla da yazal metinlerde sembol değeri kazanan bir kelime olmuştur (Yağbasan, Ustakara, 2008, s. 239). Kahvehânelerin mühim görevlerinden birisi, farklı dinden ve ırktan olan insanların bir araya toplayarak kolaylık sağlamasıdır, Mısır'da Magribliler, Araplar, Hıristiyanlar ve Yahudiler aynı kahvehânedeki bir araya gelmektedirler (Yıldız, 2007, s. 38). Erbil Şahrinde de, kürt, Arap ve Türkmenler aynı kahvehânedeki toplanıp eğleniyorlar.

Kahvehâneler sosyal tabakalar, meslekler ve gelir düzeyine göre çeşitlilik göstermektedir, insanlar daha çok yaş faktörünü esas alarak aynı kahvehâneye gitme eğilimindedirler. Kahvehâneler sosyal ilişkilerin devamlı ve düzenli bir biçimde sürdürülmesi yönünden etkili oldukları ve toplumun daha geniş kesimleriyle sürdürülen yüz yüze ilişkilerde fonksiyonel bir öneme sahip olduğunu ifade edilebilir (Yıldız C. , 1996). Kahvehâneler eskiden çoğu insanların sevdiklerini ve önemsedikleri kişilerle zaman geçirmek ve dinlenmek için huzur verici bir mekân olmuştur (Kurda, 2016, s. 8).

6.4. Erbil'de Kahvehâne Türleri

Aşağıdakiler Erbil şehrinin Kahvehane ve özellikleridir:

6.4.1. Kardaran kahvehânesi

Kardaran kelimesi borçlular anlamına gelir, bu kahvehâne Erbil şehrinde kapalı çarşımın başköşesinde yer almaktadır. Eskiden bu kahvehâneye gelenlerin çoğu borçluymuş, bu kahvehânenin kuruluş tarihi 1960 yılından öncedir. Birçok yoksul insanın bu kahvehâneye gitme sebebi paralarının olmamasından dolayı aybaşında paralarını öderlerdi. Bundan dolayı 1960 yılında bu kahvehânenin adı (Kardaran Kahvehânesi) olarak adlandırıldı. Günümüzde bu kahvehâneye gidenleri çoğu emekli, edib, şair ve yazarlardır (Hakem, 2014). Bu kahvehânedeki kimse borçlu olduğunu söylemekten utanmaz çünkü buraya gelenlerin çoğu borçludur (Hakem, 2014).

6.4.2. Emekliler kahvehânesi

Erbil'de Bahi şar kahvehânesi denince insanların aklına Hanânişin kahvehânesi gelir. Hanânişin kelimesinin anlamı kürtçe Emekliler demektir. Bu kahvehâneye giden insanların yaşları ortalama 50 yaş üstüdür. Buraya gelenlerin çoğu devlet tarafından emekli olanlardır. Bu kahvehâne Erbil Bakanlığı tarafından yönetilir. Bu yer emekliler için açılmış ve yaşlılar burada oturup birbirleriyle konuşup, oyun oynarlarmış. Bu kahvehânedeki kütüphâne olduğu için burada oturanlar zamanlarını kitap okuyarak geçirirler. (aljazeera.net, 2016).

Bu kahvehâne Ağustos 2008 tarihinde Erbil Belediye Başkanı tarafından emekli-lere hizmet vermek için açılmış, emekli kimliği olmayanları içerye almazlarmış.

Bu araştırma ile ilgili soru formunu doldururken bu kahvehânedeki oturan emekli avukatla tanıştım, 71 yaşındaydı. Ona göre bu kahvehâneye gelen emekliler arkadaşlarıyla görüşmek, konuşmak ve sohbet ederek zaman geçiriyorlarmış. Arkadaşlarla zaman geçirmek için en uygun yerin Kahvehâne olduğunu dile getirdi. (Muhame, 2016).

6.4.3. İşçiler Kahvehânesi

Bu kahvehâne usta ve işçilerin çoğunlukla uğradığı bir mekândır. Bazen iş arayanlarda bu kahvehâneye uğrarmış burda bulunan ustalara çıraklık ya da işbaşı yapıp geçimlerini sağlarmış. İşe alınanlar kazandıkları parayla eve ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamış (Bexally, 1997, s. 123).

Bu yüzden bu kahvehâne iş arayanların veya işten sonra dinlenenlerin yeridir, örneğin (usta Azad Muhammed) 55 yaşında marangozluk işini yaptığını söylüyordu. Böylece kimin marangozla işi, bina, apartman ve ev yapanlar usta bulmak için bu kahvehaneye gelirmiş. (Muhamad, 2016). Ona göre bu kahvehâne onun için bir gelir kaynağıymış. Ayrıca usta (Piştivan) 48 yaşındaydı, 17 yaşından beri bu kahvehânenin müşterisiymiş, eskiden buraya gelenler çoğu iş bulmak amacıyla ama şimdilerde ise bir adet haline gelmiş vazgeçemiyorlarmış (peştewan, 2016).

6.4.4. Kültürlüler Kahvehânesi

Kitap okumak için kütüphanelerden ayrı mekânlarda vardır. Bu mekânlardan biride kahvehânelerdir. Bu kahvehâne kitap okuyanların buluşma merkezidir, gezete dergi ve kitap okumak gibi toplumun ilgisini çeken bir mekandır. (ABBAS, 2014, s. 42). Kültürlüler kahvehânesinden kasıt Maçko kahvehânesidir. Erbil'in en eski kahvehânelerinden biridir. Bu kahvehâne 1950 yıllarında yapılmış ve bu kahvehâne eskiden şimdiye kadar devamlı açıktır o zamandan şimdiye kadar edip yazar şair kültürlü ve ünlü gazetecilerin uğrak yeridir (Kurda M. S., 2009, s. 2474). Zamanında çaydan başka meyve suyuda müşterilere ikram edilirdi, çünkü rahmetli Maçko çok iyi bir meyve suyu ustasıydı ve tavla domine oyunu oynarlardı (Kurda, 2016, s. 6). Maçko öldükten sonra oğlu (Tahsin) bu işi devr aldı. Tahsin'de öldükten sonra kardeşi (Muhsin) yerine geçti ama domine oynunu kaldırdı yerine satranç oyununu koydu (Kurda M. S., 2009, s. 2474).

Bu kahvehane Erbil kalesinin altında bulunduğu için kapalı çarşının karşısına düşer çoğu insanlar burayı ziyaret eder bunların arasında kadınlarda vardır. Kadınlar bu kahvehanede normal bir şekilde burda oturup çay ve kahve içerler ama oyun oynamazlar (Naser, 2016).

6.4.5. Siyasetçiler Kahvehânesi

Devlet eliyle yetiştirilen kahveciler sayesinde darbe standartlarını ve amaçlarını gerçekleştirebilecek kahvehâneler kurulması planlandı. Bu dönemde kahvehâneler önemli bir propaganda ve telkin vasıtası haline gelmişti (Ulusoy, 2011, s. 163). Toplumsal yapı dönüşümleriyle birlikte şehir kahvehânelerinde fikir, siyaset ve edebiyat içerikli sosyal faaliyet alanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Büyük bir simgesel değer taşıdığı için kahvehâne mekânının başlangıçta câmilerin tartışmasını kendi aralarında yaparlarmış (Sami, 2010). Halkın siyasi sohbetlerinin dinlenmesi, bunların belgelenmesi, raporların devletin en üst kademelerinde değerlendirilmesi ve siyasi sohbet yapanların ve sohbet yapılan yerlerin kovuşturmayaya uğramamasıdır (Kırlı, 1999-2000, s. 60).

Her ne kadar kahvehâneler bir kamu alanı sayıldığı için sosyal bir sermaye olarak bakılır (Desmond Manderson. Sarah Turner, 2006, s. 654). Kahvehânelerin ev gibi işten sonra buluşmak, kongre ve siyasi parti toplantıları yapmak için; özellikle elliler ve altmışlar yılında kurt parti kongraları için önemli bir yer olduğunu söyleyebiliriz. Günümüzde hükümet adamları ve siyasi partilerde olanlar bu kahvehaneye giderler (Baker, 2013).

Araştırmacı 4.5.2016 tarihinde Bahişar kahvehânesinde çalışmıştır. Her ne kadar yaşlı ve emeklilerin çok olduğu bir mekânsa da orada bulunan iki yaşlı adam araştırma için sorular sorulmuştur. Bu yaşlılardan biri hangi siyasi parti için çalışıldığını sormuştur, araştırmacı araştırma için geldiğini söylemesine rağmen inanmamışlar, parti ve hükmet için bizden bilgi almaya gelmişsin demişler, araştırmacıya yardımcı olmamışlardır. Aynı günde başka insanların yanına gitmiş, çok güzel bir şekilde görüşüp sorular sorulmuş ve cevaplar verilmiştir. Daha sonra üç kişiden biri vakti olmamak bahanesiyle, öbürü ben bu şehirlî değilim, diğeri de araştırmacıya sen parti için çalışıyorsun demiş ve her ne kadar

konuşulduysa da inanmamışlardır. Araştırmacının Baas rejiminin zamanında olduğu gibi bu yoldan bilgi topladığını iddia etmiştir. Bu durum yaşlıların şimdiye kadar siyasetçilerin korkusunu yaşadıkları anlaşılmıştır.

6.4.6. Sessizler Kahvehânesi

Erbil şehrinin en sesiz kahvehanesidir. Bu kahvehânenin sahibi çaycı Çelebi'dir. Bu kahvehâne'de toplanan müşterilerin çoğu sağır ve dilsizdirler. Sadece oynanan oyunların sesi gelir, müşterilerin sesi duyulmaz. Onlar kendi yöntemleriyle konuşurlar sadece kahvehâne sahibi onları anlar ve konuşur onların sayısı Kürdistan bölgesinde 2000 kişidir (Rwdaw, 2016).

6.4.7. Kuş Kahvehânesi

Bu kahvehâne diğer kahvehânelere farklıdır. Bu kahvehane kuş severlerin, kuş alıp satmak ve oyun oynama yeridir. Kuşlar adeta bir çaycı gibi bu kahvehane'de çalışıyor. Bu kahvehâne'ye gelenlerin çoğu kuşlarla ilgilenenlerin yanında bazıları da sadece kuşlara bakmak için zaman geçirirler. Buraya gelenlerin yaşı (45) üzerindedir (Abdulkair, 2016). Çoğu zaman bu kuşlar arasında yarışmalar yapıyorlar başarılı olanlar ödül alırlar. Aynı zamanda kuşları almak ve satmak yarışmalarında olur, çoğu zaman para almak ve satmak için oynarlar buda bir heves haline gelmiş.

Aynı zamanda bilgi almak için Dana Abdulkadir yaklaşık (45) yıldan fazladır bir çaycı gibi bu kahvehane'de çalışıyor. Dediğine göre cuma günleri diğer günlere nazaran daha kalabalık oluyor. Çünkü birçok insanlar kuşlarını alıp satmak için pazarlık yapıp gelirler. Ayrıca gençlerde buraya gelir onlar (18) yaş ve üstündedir, amaçları kuşlardır. (Abdulkadir, 2016).

6.4.8. Kahvaltı ve Kahvehâne

Sabahın erken vakitlerinde Erbil şehrinde gezerken bütün restoran, hamam ve kahvehânelerin açık olduğunu görürüz. Açık olmalarının sebebi kahvaltı hazırlamalarıdır. Sadece işçiler için değil belki toplumun bir çok insanı içindir. Bunların çoğunun yaşı 25- 50 yaşları arasındadır. Bu kahvehânelere bölünmüştür, örneğini işçiler şehrin bir kaç kahvehanesinde görürler ya da kuşlarla ilgilenenler yani çoğu kahvehâneler iş yerleriymiş gibi. Kahvaltıda bu yiyecekler sunulur (teşrip, mercimek çorbası , nohut çorbası , mihlama , yumurta ,peynir , yoğurt) kahvaltıdan sonra her birinin işi olsa işinin başına gider (youtube.com, 2013) .

6.4.9. İskan Caddesi Kahvehânesi

İskan Caddesi Erbil şehrinde iskan mahalesine düşer. Bu kahvehane (60'lık ve 30'luk) caddelerinin arasında bulunmaktadır. İskan caddesi Erbil şehrinin önemli bir gece pazarıdır. Erbil'in en kalabalık pazarlarından birisidir. Gece yarılarna kadar (24) saat açık olan tek bir pazardır (bot.gov.krd, 2015). Her kim iskan cadesine gidiyorum derse hangi kahvehaneye gidiyorsun diye sorarlar.

Maç olduğu zamanlar ister milli maçlar olsun ister yabancı bu cade dolup taşar. Çoğu zaman bu cadenin yolu kapanır araba girişleri kapanır, sadece yürüyerek kahvehaneye giderler. Maç zamanlarında kahvehanelerde boş yer kalmaz maçı seyretmek için bu yüzden İskandaki kahvehane sahipleri maç zamanında işlerinin çok iyi olduğunu söylüyorlar. Yani normal günlerden daha çoktur, müşteriler bir saat önceden kahvehaneye gelirler (Ahmed, 2015).

6.4.10. Kan bağışı Kahvehânesi

Erbil'deki tüm kahvehânelerden ayrı bu kahvehâne her ne kadar vakit geçirmek ve sohbet etmek için doğru bir mekân olsada aynı zamanda ücretsiz kan bağı yapılan bir yerdir. İnsanların canını kurtarmak için kan bağışında bulunuyorlar (kurdistan24.net, 2015). Sayın Gazi Sabir'le röportaj yaparken (1969) doğumlu ve polis olduğunu öğrendik. Kan bağış grubunun bir üyesidir. Saylo kahvehanesinde oturup insanların ücretsiz kan bağış yardımında bulunmalarına yardım ediyordu. İnsanların burada toplanma sebebi çoğunlukla kan ihtiyacı olan hastalara ve Erbil dışındanki hasta ve yaralılara kan bulup yetiştirmektir (Sabir, 2016).

Sayın Mustafa Ömer (36) yaşında, ona göre burada toplanmanın en doğru yol olduğunu söylüyordu. İnsanlar kan ihtiyacı olduğu zaman kapı kapı dolaşımtansa buraya gelip kolaylıkla kan bulup insanlara yardımda bulunmaktadırlar. Bazı zamanlarda kan bağışlayanlar kan testlerini kendi paralarıyla öderlerdi. (Ömer, 2016).

Sayın Abdulkahhar kan bağış işlerini yapıyor. Ücretsiz kan bağışında bulunan insanları biraraya getirmek için başka yerlerde bulunmaktadır. Sayın Abdulkahhar bu yerlerin hastahaneler dışında Erbil şehrinde ayrıca üç kahvehanede olduğunu söyledi. Sayın Abdulkahhar bu kahvehanelerden biri Saylo ve kan bağış üyelerinin sayısı 800 kişidir, ticaret bölgesindeki kahvehanenin üye sayısı 300 – 400 kişidir ve Tacil sokağındaki kahvehanenin müdavimi sayısı 1000 kişiden fazladır (AbdulAlqahar, 2016).

5.3.11. Ramazan Ayı ve Kahvehâne

Ramazan ayında, Kahvehâneler eğlence ve oyun oynama merkezi durumuna gelmişlerdir, Bu durum kahvehânelere karşı olumlu bir bakış açısı geliştirilmesini sağlamıştır. Eğlenceli, 'bir ay süren bir festival' olarak ve yılın bu ayında ibadetle birlikte özgürlüklerin de yaşandığını savunmaktadır (Şahbaz, 2007, s. 72).

Bu ayı da tam otuz gece boyunca "sini-zarf" denilen oyunları oynanır. Bu oyun günümüzde de devam etmektedir. yaşlı ve gençler arasında bu oyun sadece dört el aracılığıyla oynanmaktadır. Sini bakırdan yapılmış 30-35 santimetre olan yuvarlak bir tepsidir. Özel olarak tunçtan dövülmüş ve zarf adı verilen de on bir adet kahve fincandır, ufak bir boncuğu bataniya altında fincanlardan birine saklayarak daha sonra karşı tarafın bu boncuğu bulmasıyla bu oyun oynanır. Bu oyun altı veya sekiz veya on kişiyle, iki takım arasında oynanır. Normal olarak her takım üç kişiyle kurulur, bunlardan biri usta diğer kişilerde yardımcı olur. Bazı durumlarda takım sayısı dört veya beşe de çıkarılır (Bayatlı, 2009, s. 5).

7- Kahvehanedeki sosyal ilişkiler:

Kahve dükkanı sahipleri bir yandan birbirleriyle bir yandan da kafé ile bağlantı kurarlar. Mekan içinde yer alan her şeydeki aktörler ve kafenin içinde ortaya çıkan sosyal ilişkiler, aktif katılım sürecine bağlıdır. Bireyin ve toplumun, aralarındaki ilişkileri yöneten farklı davranış kalıplarını ve eğilimleri öğrendiği sosyal yetiştirme üzerine etkileşim. (Faaliyetler aracılığıyla topluluk yanıtı) (HASHM, 2017, s. 9). Güncel geleneklerde evli olmayanları evlerinde davet etmek imkansızdı.

Shabab cafe onların arkadaşları ile iletişim kurmak ve oyunlar oynayıp eğlenmelerini sağlıyor. Hikâyecilerin hikâyelerini ve haberlerini anlatmak için düzenli olarak kahve dükkanlarına gelmeleri gerekiyordu ve kahveciler sabırla bekledi. Anlatıları merakla takip eder ve onlarla etkileşime girer. Bazı kafeler mektupla biliniyordu, bu yüzden zanaattaki insanlar çalışmalarını ve ticaretlerini iletişim kurmak ve geliştirmek için mevcuttu.

8- Kafe ve psikolojik etki

Psikolojik etkenler kafelerin öncülerindedir ve kafe mekanının onlara yansıttığı alandaki performansında büyük rol oynar. Onlara, başarıları ile birlikte farklı motivasyonları ve ilgi alanları arasında iç mutabakat elde etmeyi başaracak yeterli fırsatlar sağlayın. Çevresindeki ortamlarla ilişkilerinde dış uyumluluk Çevresel çevre insan davranışının ana nedeni ve görünümü olduğu zaman ve Çevre hakkında konuşuyoruz, bireyin yaşadığı, insan ilişkilerini etkilediği ve etkilediği gerçek koşulların kümesine atıfta bulunuyoruz. İki yönlü bir ortam ile Birey tarafından hissedilen duygular olarak ifade edilir. Bu mekana ait olması ve içindeki kimliğinin ifadesiyle, aynı zamanda tatmin ve keyif duygusu, entrika, heyecan ve güvenlik duygusuyla kendi alanı içinde (SHAQHA, 1423 AH).

Kahve dükkanı sahiplerinin fiziksel ve psikolojik ortamlarının bakımı, onları cezbetmek ve onları kafe mekanına uyarlamak ve mümkün olduğunca uzaklaşmak için çalışır. Gerilim atmosferinden, aralarındaki boşluktaki aktiviteler sayesinde.

Mekânın binlerce kimliğini ifade etme yeteneği Günün uzun saatlerini çalışarak geçirirler gerilim atmosferinden uzaklaşmak için bu alanda hobilerini geliştirin aktiviteler sayesinde. Bu mekânı ele geçirdikten sonra ona ifade eden ve ona yardım eden özel semboller kullanarak kendisine özel bir kimlik kazandırarak kişisel karakterini verir (Kırlı, 1999-2000).

Yere ait olması ve içinde kalması ve dolayısıyla performansını etkilemesi Uzayda güvence sağlamanın önemi kadar Kaos ve kaotik rahatsızlıklara karşı koruma sağlayarak ve mekânı keyifli bir yer haline getirmeye ve katılımı göz önünde bulundurarak kafenin içi Ve iletişim

9. Kadın kafeler

Onlarca yıldır kahve dükkanları erkeklerin, özellikle de olgun olanların koruyucusudur ve egemen gelenekler nedeniyle kadınlara yasaklanmıştır. Toplumsal değişimin bir sonucu olarak alışveriş merkezlerinde kadın kafeleri popüler hale gelmiştir. ancak kadınlar ve büyük katılımın ardından hızla gelişen kafeler haline gelmiştir. Kahve dükkanlarına dönüşen kadın olgusu, özellikle 2003'teki değişimden sonra ve vatandaşların Suriye, Lübnan, Körfez ülkeleri ve diğer Arap ülkelerinin ve topluluklarının ve onların nüfuzlarından göç ve dönüşünden sonra yaygınlaştı. Tüm resmi ve gayri resmi medya, sigaranın insan sağlığına olan zararlı etkilerinden, özellikle de maskenin sigara içmesinden (SHAQHA, 1423 AH, p. 43).

Son zamanlarda, restoranlarda ve kafelerde bir kokteylin yokluğu nadir görülürken, aynı zamanda perdenin yayılma olayı, farklı sosyal ve kültürel boyutları ele almaya başladı ve muhafazakâr muhafazakâr topluma aykırı.

Kadın kafeleri, arkadaşlarıyla buluşma fırsatı bulduğu kadınlar ve genç kadınlar için önemli bir çıkış noktası haline geldi. Ve bunların bazıları, sabah veya akşam kahveyi yudumlamak ve dostça konuşmayı ve kendi kendini açığa çıkarmadıkça değiş tokuş etmek için tek başına ya da yakın bir arkadaşla huzur bulmak için onlara giderler (D.Atıf ALABD, Muhtar ALTAHME, 2005). Bu, akıllı iletişim sayesinde bile, birçok kafein rekabetinin yanı sıra, özel bir koşuşturmaca ve koşuşturma karışımı arayan müşterilerle bile mümkün.

10. SONUÇ

Kahvehâne Kürdistan bölgesinin tüm köylerinde yoktu (50) evden fazla olmasaydı Kahvehâne olmazdı , yada iki köyün yolu üstünde yada iki şehir arasında Kahvehâne görülmezdi. Kahvehânenin olmaması sosyal ilişkinin bitmesine neden olurdu , yada sosyal ilişki durumuna büyük bir etkisi olmuştur çünkü kahvehâneler bilgi alışverişi yapmak için, sohbet ve gelişme düşünce zenginleştirmek için önemli bir yerdir. (Xsbak, 2005, s. 424).

- 1 - Kafeler kendi karakterlerini üretirler ya da benimserler, ki bu da daha geniş bir alanda rekabet edebilmek için bir araçtır ve tüketiciler için oturma düzenleri ve müzik resimleri ve davranış kuralları isteklerini yerine getirdikleri bir mal olarak hizmet ederler, Meşru şiddetin uygulandığı yerin yargı yetkisi dahilinde, tüm mekanı bir yazıcıya yükleyerek, ister popüler kafelerde isterse çağdaş kafelerde olsun, sadece kabul etmeye istekli olanlara erişime izin verin.
- 2 - Siyaset söylemine göre kafé, teknik enjeksiyon için bir araç ya da sanatçılar ve yeni yazarlar olarak kültürel alanın oyuncularını olarak değil, direniş aydınları için bir araç olarak hizmet edebilir.
- 3 - Yılın görüşünün kompozisyon ve kompozisyonunda birçok faktör vardır. Doğal faktörlerden toplumsal ya da ekonomik faktörlere kadar, toplumda hakim olan politik sistemin doğasına ek olarak, ister otoriter isterse demokratik olsun.
- 4- Kahvehâne ilk başta açıldığı zaman sadece çay ve kahve içmek içindi ama aslında konuşmak ve sıkıntısı olanı teseli etmek içinde .
- 5- Kahvehâne Erbil şehri sosyal yaşam halkı tarafından bir kültür gibi bakılıyor.
- 6- Kahvehânenin rolü , arkadaşlar arasını güçlendirir günlük yaşamlarını düzeltir , çünkü kahvehâne arkadaşların buluşması için iyi bir yerdir .
- 7- Her ne kadar kahvehânenin devamlı gedenler için bir faydası olmasada ama devamlı gidiyorlar . buna rağmen Erbil şehrinin bir kısım kahvehâneleri iş bulmak için günlük yaşam geçirmek için , başka bir kısmı hayırlı bağışlar ve yardımlar için yani kan bağışısı yapanlar her ne kadar maddi kazançları olmasada ama ruhları huzurlu ihyacı olan birini ölümden kurtarıyorlar diye.

KAYNAKÇA

1. ABBAS, H. (2014, February). A Fund of entertaining and useful Information': Coffee Houses, Early Public Libraries, and the Print Trade in Eighteenth-Century Dublin. LIBRARY & INFORMATION HISTORY, 30, 41-61.
2. AbdulAlqahar. (2016, 5 30). Kahvehane Ve Kan Bağış. (H. E. Ahmed, Röportaj Yapan)
3. Abdulkadir, D. (2016, 5 24). Kahvehane. (H. E. Ahmed, Röportaj Yapan)
4. Abdulkair, M. (2016, 5 24). kahvehane. (H. E. Ahmed, Röportaj Yapan)
5. Abdulxafar, M. (1988, 1). Folklor Erbil AU Turathaha. Karwan, s. 149-159.
6. Ahmed, N. (2015). Şaqame Eskan Hawadaramı Klaseko Kokrdawa. <https://www.youtube.com/watch?v=0yUgKPM2QnY>. Erbil: Kurdistan24.
7. aljazeera.net. (2016, 5 8). <http://www.aljazeera.net>. 12 25, 2013 tarihinde <http://www.aljazeera.net/news/miscellaneous/2013/12/25/>-. adresinden alındı
8. Aqrawe, H. T. (1975). Asas Nafsea wa AL Actmaea LEL Qabael Kurdi. Karkuk: Baladea karkuk.
9. Baker, k. (Yöneten). (2013). Çayxane [Sinema Filmi].
10. Bayatli, N. Y. (2009). Kerkük Kahvehaneleri (Çayhaneleri, Çayxaneleri). Kerkük.
11. Bexally, M. Q. (1997). Hwelerm wa Dewau -- Bestwa. Erbil: Roşanbery.
12. bot.gov.krd. (2015). <http://bot.gov.krd>. 5 20, 2016 tarihinde <http://bot.gov.krd/kurdish/erbil-province-erbil/shopping>. adresinden alındı
13. D.Atif ALABD, Muhtar ALTAHME. (2005). AL RAYi AL Am. ALQahera.

14. Desmond Manderson. Sarah Turner. (2006). Coffee House: Performance Among Law Students. Law & Social Inquiry, 31(3), 649-676.
15. Ebrahim, A. (2013). Rolı Kartı Gaştari La Gaşay Aburı (Hawler Wak nmuna). Erbil: Saladin Unversty.
16. Güler, Y. (2016). KÜLTÜRÜN SYASAL SMGE VE SEMBOLLER ÜZERNE ETKSi.... Çanakkale.
17. Hakem, s. (2014, 11 14). www.youtube.com. 2 5, 2016 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=qrWIU2qabf8>. adresinden alındı
18. HASHM, W. H. (2017). AL ADI AL Tasmemi LLfathaat Aldakhleya wa Alaqat Bitakher AIEhtameı. Baxdat University.
19. İşinibilir, Y. (2010). Halkla İlişkiler Kültür İlişkisi Örnek Olay: Akyazı Belediyesi Halkla İlişkiler.
20. Kırılı, C. (1999-2000). Kahvehaneler ve Hafiyeler: 19. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı'da Sosyal Kontrol. Toplum ve Bilim, 58-79.
21. krust.net. (2016, 6 25). <http://www.krust.net>. <http://www.krust.net/frame.htm>. adresinden alındı
22. Kurda. (2016). Çayxan u Qawaxanakany carany Şary Hawler. Erbil: Hawler nwes peper.
23. Kurda, M. S. (2009). Çayxana Dernakane Hawler. Insklubedia Hawler, s. 2470-2474.
24. kurdistan24.net. (2015, 8 4). kurdistan24.net. 5 13, 2016 tarihinde <http://www.kurdistan24.net/so/news/22132662-a099-42ab-9a23-f5a2b48b446f>. adresinden alındı
25. Mohseni, M. (2002). INTRODUCTORY SOCIOLOGY. (R. s. Taha, Çev.) Erbil: Mukreani.
26. Muhamad, U. A. (2016, 5 2). İşçi kahvehanesi. (H. E. Ahmed, Röportaj Yapan)
27. Muhame. (2016, 4 27). Emekli Kahvehane. (H. E. Ahmed, Röportaj Yapan)
28. Naser, A. (2016). maqeha muthaqafen fe Erbil. Erbil: <http://www.alsharqiya.com/>.
29. OĞUZ, E. S. (2011, December). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. Edebiyat Fakültesi Dergisi / Journal of Faculty of Letters, 28, 123-139.
30. Ömer, M. (2016, 5 28). Kahvehane ve kan Bağış. (H. E. Ahmed, Röportaj Yapan)
31. peştewan, u. (2016, 5 3). İşçi kahvehanesi. (H. E. Ahmed, Röportaj Yapan)
32. Rwdaw (2016). [Sinema Filmi].
33. Sabir, G. (2016, 5 26). Kahvehane ve Kan Bağış. (H. E. Ahmed, Röportaj Yapan)
34. Şahbaz, S. (2007). Geçmisten Günümüze Kahvehaneler, Kahvehanelerin Sosyal Yaşamdaki Yeri. AYDIN: ADANA ÜNİVERSİTESİ.
35. SALIM, S. A. (2016). rayı ALam: AL Awamel Muthera Fe Takwena. ALdahaa, 5-17.
36. Sami, K. (2010). HALK KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA KAHVEHANELERİN TOPLUMSAL VE MEKÂNSAL DÖNÜŞÜMLERİ DİYARBAKIR KENT ÖRNEĞİ. Millî Folklor, 159-172.
37. SHAQHA, K. (1423 AH). ALAwamel ALMuadea Ela Arteyad ALshabab LLmaqhi ALshabya. Nayef Acadımi Arabya LeAlum Amnya.
38. Slewa, S. Y. (2016, 3 7). Kahvehane Saisi. (H. E. Ahmed, Röportaj Yapan)
39. Taştan, Y. K. (2009). Sufi Şarabından Kapitalist Metaya Kahvenin Öyküsü. Akademik Bakış, 53-86.
40. Tezcan, M. (2012). ankara: anı.

41. Ulusoy, K. (2011). TÜRK TOPLUM HAYATINDA YAŞATILAN KAHVE VE KAHVEHANE KÜLTÜRÜ. Millî Folklor, 159-169.
42. Xsbak, S. (2005). AL Akrad. Baerut: AL Dar Al Arbeea LEL Musuaat.
43. Yağbasan, Ustakara. (2008). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 233-260.
44. Yaghoobi, A. (2008). From Culture to Literature. Erbil: Aras.
45. Yıldız. (2007). Kahvehane kültürü. İstanbul.
46. Yıldız, C. (1996). Kahvehanelerin Sosyal Hayattaki Yeri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler, 2, Cilt:8, Sayı:2.
47. youtube.com. (2013, 3 11). youtube.com. 5 10, 2016 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=FK7gfUdWKgU>. adresinden alındı